

ÁLLATTANI ÉS VADÁSZATI FOLYÓIRAT.

MEGJELENIK MINDEN HÓ 1-ÉN ÉS 15-ÉN.

ELŐFIZETÉSI ÁRA EGY ÉVRE 3 FRT.

Szerkesztik:

DR. LENDL ADOLF

és

csíkszentimányi és ernyesi

LAKATOS KÁROLY.

Budapest, II., Donáti-utca 7.

AUGUSZTUS.

A nap forró aranysugára
Perzselve úz füvekre, fára.

Fakó szín ül a levelekre,
Az útról szálló por belepte.

Madár se szól, szellő se lebben
A perzselő, száraz melegben.

A kis patak is olyan lomha,
Mint hogyha ébren nem is volna.

A mályvák s kankalinok nyílnak,
De nem száll róluk édes illat.

Gubbaszt egy fecskefarkú lepke,
De tova szállni nincsen kedve.

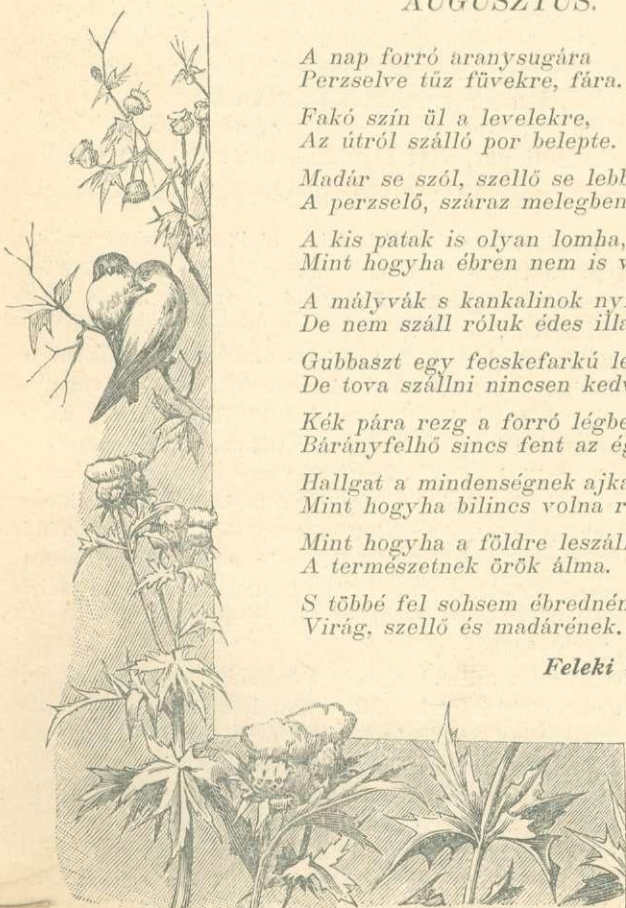
Kék pára rezg a forró légben,
Báránfelhő sincs fent az égen.

Hallgat a mindenségnek ajka,
Mint hogyha bilincs volna rajta.

Mint hogyha a földre leszállna
A természetnek örök álma.

S többé fel sohasem ébrednének
Virág, szellő és madárénekek.

Feleki Sándor.

Kihaló állatfajok.

Irta: Sajó Károly.

(Folytatása és vége.)

Végigpillantva a fajhaldoklás eddig előadott tényein, melyek azonban csak igen kicsi és igen halvány képét adták a valóságnak, talán minden e fölött gondolkozó főnek a mentés gondolata jut eszébe.

Mit lehetne tenni, hogy a mink még van, az megmaradjon?

A mentés munkája nem nehéz és többféle irányban mozoghat.

Mindenki tehet valamit ebben az ügyben; ha másképen nem, hát legalább néhány fillért áldoz azoknak a munkálatoknak, melyek majd e czélból megindulnak.

Első teendő az volna, hogy mindentütt, ahol speciális állatfajok élnek, menedékhelyeket hagynának meg számukra, a hol senkinek sem volna szabad őket zaklatni vagy irtani. Ilyen menedékhelyeknek nemcsak a hegyvidékre, hanem a dombvidékre, a síkságra, sőt a vizekre is ki kellene terjeszkedniök; mert a különféle földalakulati nivók, a különféle geológiai fölszínformációk, a különféle nedvességű talajok stb. stb. egészen más jellegű faunának tanyázó helyei.

Ebben a tekintetben az amerikaiak megelőztek bennünket. És igazán nem tudunk irigykedés nélkül azokra a nagyszerű „nemzeti parkokra“ gondolni, melyek párját az ócska Európában hiába keresnők.

Mi is az a „national park“?

Olyan terület ez, melyet az Egyesült Államok parlamentje nemzeti kertnek nyilvánított, úgy, hogy azt privát célokra kihasználni nem szabad.

Minden növény és minden állat, mely e nemzeti park határain belül van, nemzeti védelem alatt áll; vagyis ki van mondva, hogy bántani nem szabad. Lehet ugyan, hogy itt-ott történnek még kihágások a tilalom ellen, de hát vadorzók nálunk is akadnak.

A nemzeti parkokban az egész természetnek ősie szüziességében kell megmaradnia — ez az elv — és a látogatóknak gyönyörködniök szabad benne, de onnan »tudományos kollekcziókat« összekaparászni nem!

Lássuk csak egy pár ilyen nemzeti park terjedelmét!

A *Yellowstone National Park*, mely Wyoming államban van, maga elég nagy arra, hogy egy közepes királyság elferjen benne, mert terjedelme 2 millió és 288 ezer acre. (Egy acre megközelít egy magyar holdat.) Ez a park a legbecesebb természeti kincseket — nép nyelvén: „természet csodáit” — foglalja magában. Időszakos fölszökő források, gejzírek, obszidiánhegyek és gyönyörű vadregényes tájak vannak benne. Valóságos gyöngyszeme ennek a mi szegény emberkopasztotta bolygónknak. A *Yellowstone-parkban* van a még megmaradt *amerikai bölényállomány* utolsó menhelye is. Kár, hogy csak néhány száznak jutott már itt pihenése a hallatlan mészárlás után. De legalább az apák és nagyapák mulasztásait az újabb nemzedék igazi amerikai, nagyszabású intézkedésekkel igyekszik helyreütni.

Minő szerencse, hogy a »pénzcsinálók« erre a pompás helyre nem teheték rá a kezüket! Most az egyszer lemaradtak a vonatról és az a százezernyi állat- és növényfaj, mely ama 2 millió magyar holdon él, meg van egyelőre mentve az útókor számára.

De annál az egy parknál nem állt meg a nagy éjszakamerikai Unió.

Mert ott van a kaliforniai *Yosemite-park*, mely szintén hatalmas terület (960,000 acre) és gyönyörű tájakat foglal magában. Az amerikai yankee-k szíve fáj, ha arra gondoltak, hogy ezt a szép kertjét

Szezón küszöbén.

— »A Természet« eredeti tárczája. —

Golyónak, sörétnak úgyszólván egyszerre köszönt be a várvavárt — és oly nehezen várt! — szezónja, melyek egyformán megdobogtatják a vadászszíveket mind a

két régióban — hogy a harmadikról ne is szóljunk. Mert úgy tartják: a golyó a nemes, a sörét a polgár s a ficzkó a paraszt. A polgár azonban a maga szerényebb igényeihez mért sörétjével épp oly nehezen s épp oly lelkesülten várja ama szép napok elközelgését, a melyeken égő szenvedélyének áldozandó, szabadon szentelheti üres perczeit a harmatos, vadvirágos mezők kedves foglyocskái és fúrjecskeinek, mint a magasabb, idegizgatóbb s egyszersmind ideálisabb sportélvek után vágyódó nagyúri szenvedély a maga golyójával, mely fejedelmi vadak életét van hivatva kioltani. Hanem azért a vadászélvezetek kedvességei, örömei, sőt aránylag a benyomásai is ugyanazok. Egyformán kielégítik itt is, ott is a szenvedélyt, mert ugyanazon forrásból veszik eredetüket s valójában ugyanazon czélok elérése által nyerik kielégítésüket is.

Mikor a villogó kasza utolsó suhogó nesze is beleszáll a róna illatos levegőjébe s az utolsó »rend« is lefeküdt a sárga térek tarlóágyára, hogy »isten adta« tápláló anyaggá változzék által, — akkor a kaszák pengését nem sokára a vadászok vig

bolygónknak az »arany borjú« lelegethetné, azért ezt is megtették »rezerváczió«-nak, vagyis nemzeti parknak. Az arany borjú ne menjen bele a természet ama szentélyébe.

Ugyanilyen érzés sugalta nekik azt is, hogy földünk leghatalmasabb fáit, a *Sequoia gigantea*-kat elvonják a favágó fejszéje alól és így keletkezett a *Sequoia nemzeti-park*, 100,000 acerenyi kiterjedéssel.

Hát ez már maga vagy 3 millió magyar hold, csupán a természet kincseinek megóvása végett tilalom alá vetve! De vannak ezeken kívül még más ilyen területek is, kisebb határok közt, melyekre a tilalom, már t. i. az írtás és a kopasztás tilalma ki van mondva.

Nos, mi szeretünk csúfolódni a »moneymaking« (pénzcsináló) amerikai fölött és szeretjük olyanúl odaállítani, mint a kinek a dolláron kívül más érdeke nincs. Az igazság ellenben az, hogy sehol az egész föld kerekéségén sem absolute, sem aránylag, a tudomány, a humanizmus érdekében nem áldoznak annyit, mint oda át a nagy Unióban. Még pedig nemcsak a hatóságok, hanem magánosok is. Olyan hagyatékokról, tudományos és jótékony czélokra, minők ott minden évben fordulnak elő, mi 20 évben egyszer hallunk.

Vajjon van-e Európának hozzáférhető helyein olyan tásterület, melyet a favágó még nem bántott? Gondolt-e valaha mértékadó hatalmú vagy befolyású ember arra, hogy a természettől különösen kitüntetett egyes tájakat érintetlen, szüzi ősi állapotukban kellene megtartani? Gondolt-e valaki arra, hogy például legalább a hód számára kellene ilyen rezervált területet kihasítani?

Szó sincs róla! Ha van valahol még érintetlen vegetáció és fauna, úgy ez bizony nem az ember érdeme, — mert az a terület hozzáférhetetlen. És ebből látjuk, hogy a híres európai idealizmus csak a papiron van meg; az igazi »pénzcsináló« yankeek pedig az atlanti oceán innenső oldalán vannak.

Azt mondhatná valaki, hogy az amerikaiaknak könnyű nemzeti parkokat alapítani, mert úgysem tudják,

puskadurrogásai, örömjaja váltja fel s folyik a sörétes multság napsugaras síkon-völgyön, galambbúgásos, madárfüttytől hangos ligetekben egyaránt. Ugyanakkor a hallgató őserdők misztikus világában, az örökzöld lombok templomi homályt terjesztő titkaiban, ahol csak halk húrpengetésként jelentkezik a madárellet zaja is — s fönt a bérczeken, avagy az »örökhó« nagyszerű birodalmában, ahol egetvívó sasok zengik harczy riadójukat, — csak néha-néha hangzik fel egy-egy tompa, szinte ünnepélyes dőrej, mely száll bérczről-bérczre, egy-egy fejedelmi agancsár, könnyharmatos szemű őzike, avagy a havasbérczek nemes »kampósvadjának« a zergének halálát jelezve, — de egyszersmind véghetetlen örömmek a hirdetője is, mely a hallgatag, komor vadon közepette boldog vadászszívűből árad szerte és a vérbe mártott diadal-jelvény hirdeti ama bizonyos golyó dicsőségét, a mely oly jól talált . . .

Az a nemes, ősi szikra, mely a legférfiasabb szenvedelem, a vadászszenvedély iránt lelkesíti a férfúi szíveket — a természet imádatából, az ég kékségéből, a virágok illatából, madarak szólásából, napsugárból, csillagragyogásból merítve ösztönzést: az isteni ihletés szülte felemelő érzékét a természet örökszép poezise iránt, — a nagy fenkölt lelkektől se idegen.

Mint a hogy a szerény polgár szívét megilleti, épp úgy a rang, a születés szédítő magaslatán is behatol a szív redőibe a lelkesedés szikrája a tegezes istennő iránt — az édes kényszer érzetével, hogy lábaihoz helyezze a hódolat pálmáját. A mi

mitévők legyenek az ő tömérdek erdejükkal. — De hát ez sem igaz; mert az Egyesült Államok fában való szükséglete olyan óriási, hogy az ő érdekeik most sem bírják azt fedezni, ha csak rablógazdaság és az erdő-állomány megfogyatkozása árán nem.

Ha még több bizonyítékot keresünk a mi állítólagos idealizmusunk ellen, csak nézzük meg a magunk fővárosának környékét, hol már-már nem tud a lakosság üdülő helyeket találni. Még apáink és nagyapáink büszkesége, a Zugliget és a Svábhegy is tönkre van téve és agyon van parcellázva, el van adva apró darabokban házhelyeknek. Akárhová fordulunk, azt hívén, hogy itt vagy amott még találunk valami bántatlan helyet, már ott találjuk a kőmivéseket is és az ácsokat, a kik kerítést csinálnak.

És nem is az a hiba, hogy nincs pénzünk! a hiba az, hogy nálunk és Európa legnagyobb részében nincs meg az *érzék* a magasabb czélok iránt; a mi nem is csoda, mert hiszen sem az iskolában, sem az életben, sem a sajtóban nem találunk semmi hajlandóságot arra, hogy az embereket az egyedül igaz és az egyedül fontos természet iránt való kegyeletre oktátnák.

Már említettük, hogy az ausztráliai kontinens és a hozzátartozó szigetek nagyszerű állatani kincseket rejtenek magukban, földünk ősi faunájának ma már egyedüli élő maradványait.

Az illető területek és lelhelyek kicsisége miatt azokból a nevezetes fajokból kevés van és napról-napra fogynak. Mindamellett ott még nem bírtak fölemelkedni arra a nivóra, hogy az Egyesült-Államok mintájára megfelelő területeket tökéletes tilalom alá vessenek. Csakis Afrikában kezd mozogni a dolog, — csak aztán a *politika* miatt el ne késsék!

1895-ben Angliában társulat alakult, melynek czélja az afrikai állatfajok megmentése és az Egyesült-Államok példája szerinti rezervációknak ilyen czélból való alakítása. Mindjárt több, mint másfél-százezer forint íródott alá, melyből kezdetben egy 80,000 hektárnyi terület bekerítését tervezték, belehelyezve a legfenyegetettebb és

legérdekesebb állatfajokat. A Fokgyarmat nemrég megbukott kormányzója, a hírlapok útján utóbbi időben ismertté vált *Rhodes Cecil*, a masona földön ígért erre megfelelő természetű területet.

Egyébiránt reméljük, hogy Afrikában nemsokára olyan intézkedések lépnek életbe, melyek például fognak szolgálni Ausztráliának és számos oceáni szigetnek is.

De ne gondoljuk, hogy egy-két nagyobb rezervált terület föllállításával a kérdés már egészen meg volna oldva. Számtalan faj már csak olyan parányi kis helyen fordul elő, hogy másképen meg nem menthető, mint ha *azt a helyet* vetik tilalom alá. Hogy többet ne mondjunk, csak az Andok hegységének kolibri-fajaira hivatkozunk. A hozzáértők azt mondják, hogy majdnem minden ottani nagyobb hegynek van egy vagy több kolibrispezialitása, mely sehol egyebütt nem található. És minél lejjebb hatolunk az állatvilág lépcsőzetén, az alacsonyabb állatsoportok közé, annál több *helyi* fajt találunk, mely majdnem csak *egyetlenegy pontján* földünknek tartotta fenn magát.

A kik rovarokkal foglalkoznak, nagyon is jól tudják ezt. Majdnem minden helynek van valami speciálitása, melyre máshol alig lehet bukkanni. A legtöbb különálló tónak, nevezetesebb hegynek, valamint barlangnak vannak olyan lakói, melyek *csak ott* és sehol egyebütt nem fordulnak elő. Éppen ezért kellene a barlangok kizsákmányolását is szigorúbban ellenőrizni.

A mi hegyi magyar faunánk, mely a magasabb nivókban él, talán még nincs túlságosan veszélyeztetve, ámbár a kárpáti zergére, mint mondják, már nagyon rossz napok jártak. A *kőszáli bakot* (*Capra ibex*), mely az Alpokban ugyis veszélyeztetve van, ismét be kellene telepíteni Kárpátaink legmagasabb szikláinak közé. Ebből egy eleven gida 200—300 frtot ér. Azokat az állatokat, melyek vadászat tárgyai, ha nem is mindenütt, de legalább a hegyi vadászterületek egy részén a maguk érdekében is kimélik egyes *birtokosok*.

Szomorúbb a kép a mi *síkságainkon és dombvidékeinken*. Ezek faunája a folytonos legelőtörések

szerezett *királyunk* is azok közé a lelkes hívei közé tartozik Dianának, kik örömmel sorakoznak mindenkoron a hódolók lelkes tömegéhez. Az uralkodói gondok — sokszor a keserőségek fájdalmi enyhítéséül a természet szabad, örökmagasztos templomában keresi a vigaszt, az irt, ha szívére, lelkére nehezül a ború, avagy ha nagy szívének lelkesültsége a természet nyújtotta isteni gyönyöröket óhajtja balzsamúl, édes nektárul fenéig üríteni, vagy ha kivágy a lelke a természet örökhűséggel ölelő karjai közé igaz, tiszta üdvöket keresni . . .

Évente épp ez időtájt keresi fel legkedvesebb vadásztuskulmát, a kies *Gödöllőt*, hogy szenvedélyének áldozzon. Köveszik őt képzeletben kedvencz szórakozásában, egyik vadászatán, hogy kiváló és példás vadásztulajdonságaiban megismerhesstük.

Kora hajnalban, mikor még puha párnák között, álomba szenderülve pihen a kényelem, megáll a gödöllői királyi kastély előtt az egyszerű vadászkocsi s néhány percze rá már kilép a fejedelmi vadász egyszerű, minden feleslegest s czélszerűtlent kerülő vadászöltözetében s még most is fiatalos könnyedséggel kap fel a könnyű, dísztelen fogatra. Néha csak magában, máskor derék fővadászmestere *Pettera* társaságában indul gyorsan haladó kocsiján a kiszemelt vadászterületre s nemsokára eléri az erdőt, mely még álmagat nyugalomban pihen

Valóban vadászasabbat képzelni se lehet, mint a felséges úr megjelenése egyszerű vadászöltözetében, melyről minden felesleges cziczoma szándékosan száműzve van s amely ruhát

megszokott, nagyon nehezen válik meg attól s csak az idő, a hosszú évek enyészítő kényszere, avagy néha az alázatos figyelemzetetés vetteti le azt a kedves és megszokott zubbonyt, mely alatt annyiszor dobbant meg királyi szíve a vadászörömek hatása alatt. Éppen abban nyilvánul nemes vadászegyszerűsége, hogy bár koronás fő, nem nézi sem a szövet minőségét, sem a sportruha divatját, csak megfelelően a czélnek és a fegyver használásánál szükséges kényelmet megengedje, — a többi mind mellékes.

Még a fegyverben sem fényűző, régi egycsővű »stuczát« használja évek óta.

Kiérve a pagonyba, csakhamar elhagyja kocsiját és megkezd a cserkészést azzal a nyugodtsággal és szakszerűséggel, mely az igazi vadászt annyira jellemzi. Majd rövidebb vagy hosszabb időközökben visszhangzik aztán az eddig néma erdő egy-egy lövéstől, úgy amint a vadászat ezerféle eshetőségei azt éppen megengedik. És e fegyverszólások ugyanakkor azoknak a vadaknak a leterítését jelentik, melyeknek a golyó szánva volt. Ha a jól irányzott lövés eredménye egy hatalmas agancsár, felséges bak, avagy egyéb kiváló zsákmány, akkor a fejedelmi vadász nem ritkán méltatja elismerő szavakkal az őt kísérő vadászmestert fáradozásaiért; sőt meg történt nem egyszer, így a közel multban is, a mikor a király egy igen erős vadkant terített le, hogy leereszkedőleg szivart nyújtott saját tárczájából a megilletődött kísérőnek és saját szivarjával gyújtatta is meg azt.

és erdőirtások következtében, a mihez a futóhomokoknak szőlővel való betelepítése is hozzájárul, napról-napra fogy.

Például az én itteni vidékemen ifjúkorunkban minden évben láttunk tűzokokat a legelőkön, melyeknek most már sem híre sem hamva. Ha valamikor idevetődik egy-egy darab, az csak nagy véletlenség, mely esemény-számba megy. Kis-Szent-Miklós község területén, melyen lakom, a 70-es években százával csattogtak a fülemlék; ma már az egész község határában nem lehet találni egyet sem.

Mindezeket meggondolva, szükségesnek mutatkozik, hogy nemcsak a hegyeken, hanem az alföldön is védjünk, még pedig egyidejűleg a különféle talajnemeken és a különböző magassági nivókban. Minden ilyen specziális faunisztikai jellegű vidéken meg kellene szerezni a zoológiai érdekek szolgálatába lehetőleg nagyobb területeket, melyeken az eredeti flórát és faunát nemcsak meg kellene hagyni, hanem mindkettőt oda való, de ez idő szerint onnan hiányzó, új *állat- és növénybetelepítésekkel gazdagítani is*. Magától értődik, hogy az ilyen helyeken marhának, de különösen sertésnek, legelnie nem volna szabad, valamint vadászni sem senkinek.

Addig is, míg az ilyen rezervációk, mint a *nemzet birtokai*, közadakozásból alapíthatók lesznek — mert hogy bármi néven nevezendő adminisztratív hatóságainktól erre a célra valamit nyerni lehetne, azt kötve hiszem, — *nagyobb birtokok urai, mint magánemberek is* sokat tehetnek.

Ha van alkalmas területük, ott a megfelelő állatfajok egyikét-másikat, különösen a már ritkákat, meghonosíthatják és védelemben részesíthetik. Ma már meglehetősen kifejlődött kereskedésünk van *élő állatokban*, mely állatkerti és egyéb tudományos céloknak szolgál. Az ilyen kísérletek, ha csak valaki, a kinek valamelyes hajlandósága van hozzá, egyszer megpróbálta, az idevágó érdeklődést mindinkább fokozni fogják és a magasabb állatokról a figyelmet el fogják vezetni az apróbbakhoz is.

Ügyeljünk azonban arra, hogy kártévő fajokat, már t. i. az apróbbakból, ilyen célokra ne használjunk föl,

mert akkor a tömegemberek rosszindulatát költenők föl és az úgy kedvezőtlen világításba kerülne. Nagyobb fajoktól ebben a tekintetben kevésbé kell félnünk, mert ezek a mi sűrű európai lakosságunk mellett bármikor hatalmunkban vannak és nálunk olyan kalamitások, mint a mit az Ausztráliába exportált nyulak ottani elszaporodása okozott, sohasem fordulhatnak elő; mert mi, ha a szaporodás fenyegetővé válnék, könnyen elbánhatnánk az illető fajjal.

Hogy a praktikus nézőpontot ne mellőzzem egészen, hozzátehetem még azt is, hogy az ilyen műveletek révén a pénztárcza számára is juthat valami. Mert ha sikerül birtokunk alkalmas részén valami ritkább állatfajt szaporodásra juttatni, akkor a *főlöslégből* juttathatunk a zoológiai kereskedés számára is, mely éppen az ilyen fajokat nagyon keresi és jól fizeti. Hiszen az ehetsé húsú állatokat már most is importálgatják sok olyan helyre, honnan már kipusztultak; ilyenek például hazánkban a fajok. Külföldön már a foglyokkal, fűrjekkel stb. is így tesznek. Ezt az eljárást kellene tehát kiterjeszteni olyan fajokra is, melyek a konyha számára való vadászatnak nem tárgyai.

Hogy csak hazai ritkuló állatfajaink állományát igyekezzünk-e ilyen módon föllendíteni, vagy pedig kiterjeszkezzünk idegenekre is, ez talán most meddő medítáció volna. Mindamelett megemlíthetem, hogy néha nagyon váratlan dolgok is sikerülnek. Így például tény, hogy 1887-ben *Böselager* Fülöp báró a Bennett-kéngurút, melynek Ausztrália a hazája, Németországban, a rajnai tartományban, az ő heimerzheimi 500 hektárnyi erdejében ki tudta a *szabadban* teleltetni. A nagy havat és a 22 $\frac{1}{2}$ C. foknyi hideget az Ausztráliából kapott kéngurúk baj nélkül kiállották és 1890-ig még el is szaporodtak. Kár, hogy a körül nem kerített erdőből elkalandoztak és egyebütt a tudatlan nép leöldöste őket.

Igazán csodálatos, hogy a melegebb éghajlat számos helyén — Ausztrálián kívül — még nem honosították meg a kéngurúkat, a melyek hazájukban olyan becses hús vadat képviselnek. Annál is inkább csodálatos

Elképzelhető tartózkodással, szinte félve merte elfogadni csak az egyszerű vadász a magas kegy ily leereszkedő módon való megnyilatkozását s néhány szippantás után — bizonyára el is tette drága emlékei közé az illatos fejedelmi szívnivalót.

Ha a sikeres cserkészlet után étkezésre kerül a sor a szabadban, akkor a Felség vadászmodra szintén csak azokat az egyszerű vadászkomedenciákat kedveli, melyeket minden más vadász is erőinek pótlásául elfogyasztani szokott. De bármi másban is, a szokásokban és rendezésben a legnagyobb egyszerűség jellemzi a király vadászatait.

Ha a cserkészlet véget ért — rendszeren megelégszik Ő Felsége egy jól sikerül lövéssel — ismét előáll a kis vadász-kocsi s a Felséget utjában most mindenfelől tiszteletteljesen köszöntik a mezőre kivonuló földművelők s e köszöntéshez halkan hozzáfűzi még mindegyik a lelke mélyéből fakadó óhaj-tását: »Isten áldja meg.« . . .

Felüdülve, jó kedvvel, elégedetten tér vissza az uralkodó a gödöllői kastély csendes falai közé s megfrissült erővel lát azután azokhoz az erőt emésztő munkákhoz, amelyek gondterhes uralkodásával járnak, de népei boldogítására is vezetnek egyszersmind.

És ez az Ő atyai óhaja is! . . .

Mit tud a hangya?

A »Pesti Hirlap« a multkor egy fordított cikket közölt a hangyákról. A cikk arról szólott, hogy mindaz, amit eddig a tudósok a hangyák értelméről beszéltek, koholmány: a hangya társas munkája csak látszat; minden hangya magának dolgozik; egymást nem érti; ostoba, tudatlan, értelem tekintetében épp olyan korlátolt, mint más bogarak.

Kerestem a cikkben, hogy ki czáfol így rá a tudósokra, de nem találtam nevet. Lehet, hogy a fordító kihagyta.

A tudósok dolga, hogy megítéljék, mennyiben van igaz a névtelen hangyásznak, mennyiben nincsen, én itt csak a magam kis följegyzését teszem közzé.

Az idei áprilisban egynehány magyar gyíkot (*Ablepharus Pannonicus*) etettem hangyatojással. A tojások akkorák voltak, mint a rizskása-szemek, a hangyák is apró fekete fajták. Valami hús hangya került be a gyermekmaroknyi tojással az üvegből készült gyíkházba és hogy a gyíkok mohón kapdosták a tojást, a hangyák bizony hol az egyik gyíkot csípték lábón, hol a másikat s megható sietséggel iparkodtak a tojásokat elhordani. De hova hordják? Az üvegfalon ha fel is próbálnak menni, visszaesnek s a kis négyszögletű térségből kijárat nincsen.

Egynehány perczig néztem őket, aztán más dolgom akadt.

Körülbelül egy óra múlva megint odanézek a gyíkokhoz, hát se hangya, se tojás. A gyíkok nem ették meg mind a tojást,

tos ez, mert éppen Ausztráliában a rettentő kímélet nélküli vadászás folytán már mindenünnen elpusztultak, a hol sűrűbb európai lakosság telepedett le és maholnap még megérhetjük azt, hogy a különféle kengurufajokat majd más világrészekben fogják megvédeni és fönntartani, Ausztráliában ellenben egészen elpusztítani.

Ugy a múltban, mint a jelenben, sok fajt az mentett meg a tökéletes megsemmisüléstől, hogy az ember a maga érdekében *tenyészteti* kezdte. A múltból példák erre a tevék, lovak, az amerikai láma és alpaka (ha ugyanis ezeket eredeti és nem a domesztikáció útján keletkezett formáknak tekintjük). Ha nem vette volna őket az ember házi állatai sorába, már régen kihaltak volna, mert vadállapotban sehol sincsenek.

Az állatfajok megmentése érdekében külföldön megindult mozgalom ezt a dolgot is fölveszi munkájának keretébe. Így például azon dolgozik, hogy a veszélyeztetett nagyfülű *afrikai* elefántot is éppen úgy házi állattá tegyék, megszelidítsék és szállító eszközül használják, mint a hogyan Indiában nélkülözhetetlen szállító kocsivá tették az ázsiai kisebb fülű fajt.

A hol valami haszon vagy pénznyereség reményét lehet fölkelteni, ott a ritkuló állatfajok mesterséges szaporítása nem fog nagyobb nehézségekbe ütközni. Talán valamennyien tudjuk, hogy az afrikai *strucz* már-már azon a ponton állott, mint az elefánt. Tolla miatt Afrika gyakrabban járt részeiből jóformán kivadászták. A 60-as évek közepe táján kezdték Afrika déli csúcsán, a Fokgyarmaton, az első struczokat, üzleti célból, körülkerített helyeken tenyészteni, miután már előbb több állatkertben (Algírban, sőt Európában is), az idevágó kísérletek sikerültek. Az első fokgyarmati vállalkozó pompás eredményt ért el, a mennyiben minden hímstrucz körülbelül 90 frtnyi értékű tollat szolgáltatott neki évenként. Tíz év múlva már több mint 20,000 darabra rúgott az ott mesterségesen tenyésztett struczok száma, míg ma már százazrek vannak belőlük és egyetlen egy farmján, például Cronwright *Schreiner* birtokán, kerek számmal 400 darab tenyésztődik.

A strucz kihalásától tehát most már nem kell tartani. Innen-onnan talán csupán a Fokgyarmatban több lesz belőle, mint a tenyésztések előtt egész Afrikában volt. Mert tény, hogy a hivatalos kimutatások szerint *1895-ben a Fokgyarmatról nem kevesebb, mint 500,000 kg. (mesterséges tenyésztés révén nyert) struczollat exportáltak, majdnem egy negyed milliárd forint értékkel!* Ebbe a negyed milliárdba pedig még nincsenek is beleértve azok a tollak, melyeket magán a Fokgyarmaton használnak el.

Idősb *Forest J.* az 1890-i londoni földrajzi kongresszuson, a struczokra hivatkozva, már javaslatba hozta a mindinkább fogyatkozó kócsagoknak (*Herodias egretta* és *garzetta*) tenyésztését is, éppen értékes tollukra való tekintettel. Tenyésztésük annál könnyebb volna, mert a hol nem bántják őket, például az Amazon mellékén Amerikában, az indián falvakban, valamint Marokkóban is, a kócsagok magoktól megszelidültek és a házak udvaraiban a többi baromfival együtt falatoznak mindenféle házi hulladék-eledelből; tehát olyanformán élnek, mint nálunk a galambok. Csupán Venezuelából 1895-ben 600 kg. kócsagtollat szállítottak Párisba, a mi túlnyomó részben a házak udvaraiban megszelidült kócsagok kopasztása útján nyert árucikk volt.

Mindezekből tehát látjuk, hogy az ember a maga érdekében cselekszik, ha azokat az állatokat, melyeket értékesíteni tud, a helyett, hogy a szabad természetben irtaná, inkább valamelyes tenyésztő eljárással, ha más-képen nem lehet, mesterséges védelemmel is, szaporodni hagyja és nagyon kíméletesen értékesíti. Így az állatfaj is megmarad és az ember haszna megszázoszoródik.

Talán azt a kifogást tehetné valaki, hogy ilyen módon a domesztikáció a tenyésztett állatfajt elfajulásra, színének elváltozására vezeti. Ha azonban félig-meddig szabadon hagyjuk őket, ez aligha fog szembeszökő módon bekövetkezni. És még ez is jobb, mint a teljes kipusztulás. Mert hiszen ha valahol valamelyik fajt végveszély fenyeget, mégis csak az a helyes út, ha a meglevő maradékokból több helyre (alkalmas éghajlatúra)

mert három-négy tojással egy ilyen kis gyík jóllakik. Azt gondoltam, hogy valami lyukat találtak a hangyák és azon át elszöködtek. Még aggódtam is, hogy tanyát vernek a szobámban és kellemetlenkedni fognak, de nem láttam közülök egyet se. Másnap, hogy megint ezen a gyors eltűnésen tűnődtem, úgy találomra fölemeltem az egyik kövecskét, a mely a gyíkház fenekén feküdt; hát ott volt a húsz hangya hiánytalanul és ott voltak a kő alatt szép rendbe rakva a tojások is.

Persze amint a követ elmozdítottam, a hangyák azonnal megzavarodtak. Egy részük széjjelfutott és ide-oda szaladgált a kétarasos üvegházban, más részük meg a tojáshoz kapott és magasra emelve vitte minden irányban, mint az előbbi napon.

Egy óra sem telt belé, megint nem láttam hangyát. Egy másik kő alá húzódtak a tojásaikkal együtt.

Akkor kiszedtem minden követ és mohát az üvegszekrényből. Nem maradt egyéb, mint a pusztá homok. Hova rejtőznek most a hangyák?

Még volt valami huszonöt tojásuk. Hogy semmi menedéket nem találtak, sokáig czipelgették ide-oda. Fel-felkapaszkodtak az üvegfalra, meg vissza estek. Egyik másik le is tette a tojást és jobbra-balra futkosott: kereste, hogy hova lehet elrejtőzni, de aztán, hogy a homoksivatagon semmi buvóhelyre nem akadt, megint csak fölvette a tojást és vitte jobbra-balra, mint az égő házból menekülő ember, a megzavarodás és aggodalom minden jeleivel.

Végre eluntam őket nézni és csak másnap jutottak megint eszembe. Hát a föld színén az egyik sarokban huzódtak meg szegények. Ott volt minden tojásuk s ők maguk rajta ültek a tojásokon.

A mi engem ekkor meglepett, az egy kis sáncz volt, amit a nagy homokszemekből raktak a tojások köré. Két hangya még akkor is hordta a kavics és kvarcztörmelékét. Bámulatos erővel dolgozott a kis állat. Volt olyan homokszem, amely négyszer akkora volt mint ő, de azért vitte, el-elejtette, meg fölemelte a szájával. Fölmászott vele a negyedkör alakú bástya közepéig. Itt letette. Aztán megfordult és fölfelé húzta, föl a bástya tetejére.

Hetekig ott feketélett a szögletben ez a kis hangyacsoport a maga rakta sánczban. A gyíkok nem merték őket bolygatni, ők meg sem enni, sem inni nem távoztak, legalább napal, a helyükről. A tojások lassankint meg is sárgultak, de hogy mi lett belőlük, nem kísérhettem aztán figyelemmel.

(Sajnálom, hogy nem tudtam, hogyan kell lefényképezni az ilyen apró dolgokat: bizonyára érdeklődéssel néznék meg e lapnak az olvasói is.)

Én ebből a csekélységből láttam, hogy a hangyák bizony megértik egymást; egy célra tudnak valamennyien dolgozni s a miket kieszelnek, azok azt mutatják, hogy az apró teremtések világában ők bizony nem csekély értelemmel vannak megáldva.

Gárdonyi Géza.

visznek belőle tenyésztő anyagot és mesterségesen elszaporítani igyekeznek. Ha a domesztikáció folytán valami változás mutatkozik is bennük, hihető, hogy eredeti típusukat ismét visszanyerik, ha hazájukban később, mikor már jobb viszonyok szerezhetők meg számára, néhány generációt a szabadban engednek ismét fejlődni.

Igaz, hogy az eredeti előfordulás helyén való védett területek volnának a fajvédelem ideális eszközei. De a meddig ez, az emberek zömének mai eltompultsága miatt nem lehetséges, addig átmenetileg a mesterséges tenyésztést örömmel üdvözölhetünk.

Bárcsak a kihalt óriás alkának is akadt volna e század elején ilyen tenyésztője. A tenyésztő meggazdagodott volna, a faj pedig nem halt volna ki.

Eszembe jut itt az a mulatságos tapasztalat, a mire az angolok jutottak Hindosztánban. Mikor t. i. a mérges kígyókra díjakat tűztek ki, az élet során, nagy bámulatukra, a helyett, hogy a kígyók kevesbedtek volna, még egyre többet szállítottak a díjízető hivatalokba. Eme csodálatos eredménynek azután vizsgálat lett a folytatása, mely kiderítette, hogy egyes élelmes emberek egész mesterséges tenyésztést rendeztek be, hol a mérges kígyókat, a hatósági díjak bezsebelhetése végett, okszerűen tenyésztették!

Ilyesmit tesz a pénz. Ezt persze senki sem pártolhatja. De miként már érintettem, alig van ma már olyan nem egészen közönséges állat, melyet tudományos intézetek, tanszergyűjtemények, sőt amatőrök is meg ne vennének; de sőt talán a közönségeseket is.

Eddig ezeket a szabad természetből fogták és lödözték ki.

Hanem hát fordítsuk meg a dolgot. Ne irtsunk, hanem szaporítsunk; és az így előteremtett bőségből juttassunk aztán a gyűjteményeknek.

A népek fölvilágosítása — mit sokan hangoztatnak — a mi ügyünkben majdnem semmit sem használ. Ahhoz, hogy valaki ilyen célokat megérthessen, modern alapú, természettudományi képzettség szükséges. Még pedig általános és magas fokú! Az egyoldalú, úgynevezett »irodalmi«, vagyis pusztán könyvképzettség csak paródiája az igazi, az ideális műveltségnek.

Régi időkben, úgy látszik, korukon szellemileg túl-

emelkedő bölcsei a nemzeteknek babonával igyekeztek féket keríteni az emberek veleszületett romboló és öldöklő ingerének. Történetek jártak szájról-szájra, melyek arról szóltak, hogy minő nemezis érte utól azokat, a kik ezt vagy amazt az állatot bántották. Az ősi állapotban élő népek közt még most is tökéletes épségben vannak az efféle mondák, néha vallásos alapon álló tilalmakkal kapcsolatban és ennek tulajdonítható, hogy a különféle világ-részekben hol emezek, hol amazok az állatfajok teljes bántatlanságnak, sőt itt-ott babonás tiszteletnek is örvendenek; úgy, hogy például éjszaki Afrikában sok vándorló madár, mely itt nálunk minden emberi lakást kerül, mikor telelőre oda leköltözködik, ott az emberek házaiban, udvaraiban, a községek és városok piaczaiban, az emberek közt, félelem nélkül jár-ke; például a bankák, pelikánok és számos más madár.

Ilyen, az állatok védelmére kigondolt mesék itt-ott még középső Európában is forgalomban vannak. Tirol havasain például egész legendák szállnak apáról-fiúra, melyek olyan vadászok balsorsáról és katasztrófáiról mesélnek, a kik szoptató zergeanyákat lőttek meg.

Néha a mese el is felejtődik, de a babonás érzés, mely számos generáción át meggyökeredezett és tovább öröklődött, még ma is valami ösztönszerű kíméletre készíti egyik-másik népet egyes állatfajokkal szemben. Bizonyos, hogy ilyen eredete volt magyar néptünk kíméletének a fecskék és gólyák iránt is, noha az idevágó mondákat már elfelejtette. Ez annál biztosabb, mert a többi állatfajok nagy része iránt semmiféle irgalmat nem ismer és így állatbarátnak egyáltalán nem mondhatnók.

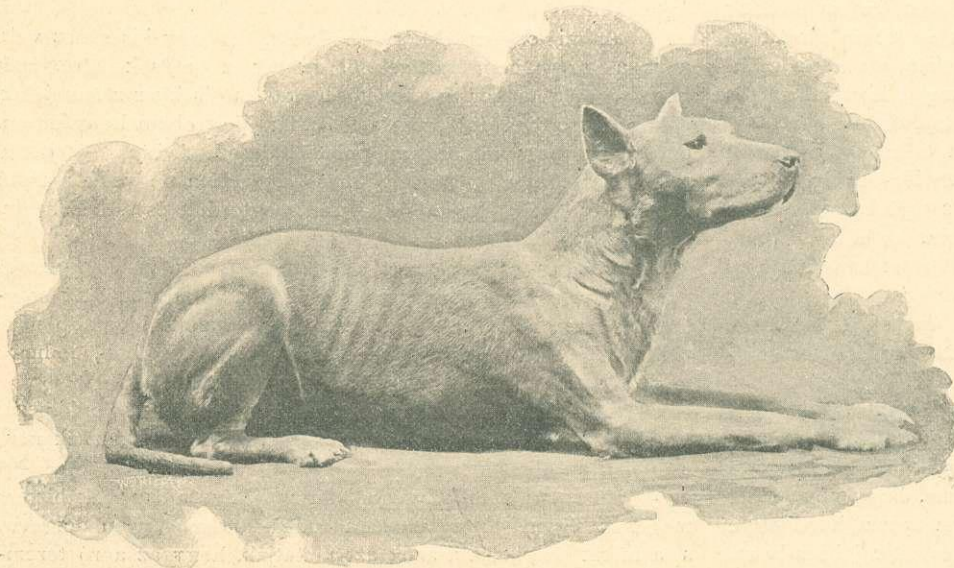
Tudom különben — noha magam nem tenném, — hogy vannak ma is, akik babonás természetű nép körében lakván, szántsándékkal terjesztenek efféle meséket. Megismerkedtem többi közt egy úri emberrel, aki, mikor a parasztsuhanczok neki, mint állatkedvelőnek, egyre-másra sündisznót hoztak és ha nem vette meg tőlük, mindjárt agyon is verték*), történeteket mondott el olyanokról, akik azért, mert vakondot és sünt bántottak, kórházba, nyomorba, adóexekútor kezébe, sőt villámcsapás alá is jutottak. Azt is híresztelte, hogy ha valaki véletlenül süntre lép, még ha megszurta is a lábát, nem szabad az állatot bántania, hanem a maga földjéről tavasszal virágot, később gyümölcsöt kell arra a helyre tennie, hol a sünt megzavarta. Különben baj éri.

Azt mondja, hogy azóta ezeket az állatokat az ő falujában senki sem meri bántani.

Hát igaz, hogy a cél, melyért ezt a hókusz-pókuszt világnak eresztí, jó; de bizony a mód, melyen a cél eléri akarja, valóságos megtestesülése annak az elvnek, hogy: »Finis sanctificat media«.

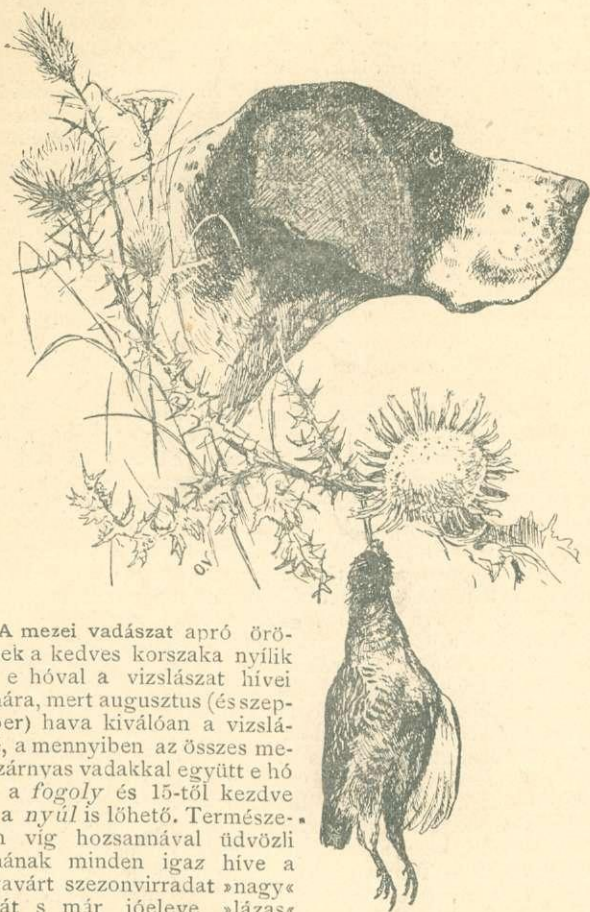
Most azonban befejezem egyelőre e cikksorozatot, avval a kívánattal, hogy minél többen és minél gyakrabban szóljanak hozzá. Mert több szem többet lát és több fej többet tud.

*) Talán helyesen, mert ez az állat a földön fészkelő madarakra valóságos istencsapás.

Rövidszőrű dán-dogge. (Kitömetett intézetünkben.)

AUGUSZTUS.

A mezei vadászat apró örömeinek a kedves korszaka nyílik meg e hóval a vizslászat hívei számára, mert augusztus (és szeptember) hava kiválóan a vizslászaté, a mennyiben az összes mezei szárnyas vadakkal együtt e hó 1-től a fogoly és 15-től kezdve már a nyúl is lőhető. Természetesen vig hozsannával üdvözlő Dianának minden igaz híve a váravárt szezonzirradat »nagy« napját s már jőleleve »lázás« készülődések folynak a méltó ünneplésre. Fegyverek, szerelvények előkerülnek a zugok pókhálói alól s az unalmukban lóbogarak kikaparásával foglalkozó négy lábú segédhadaknak is megadatik a »drop«-pok és »pfujhas«-sokból az utolsó, igen emlékezetes korrepetitio, illendő mennyiségű porceziók kiosztogatásával érdekesítve, mint a hogy a cigány szokta a fiával, mielőtt a lopást elkövette volna. — Igen természetesen, az első kirukkolást megelőző éjszakán keveset alsznak az emberek, már t. i. azok, akik vérszomjas vágyakat táplálnak magukban a másnap »vadászésélyek« kilátásai iránt és még alig virrad, máris különös, az avatlásnak gyanús alakok kezdenek mutatkozni a sárga tarlón, kukoriczások körül; fegyver a vállukon, mely körülmény nem csekély szenzációnak léssen okozója szántó-vető körökben s aggodalmas tekintetek váltattatnak s részben hideglelésszerű érzemények szaladgálnak a gerinczek körül . . . Az az egy mindenesetre bizonyos, hogy ezek lüni fognak — ha lesz mire, de ha nem lesz is. Ott vannak ugyanis a szép sárga tökök, no meg a nagyobb uborkák is igen alkalmas céltárgyul szolgálhatnak. Ekközben pacsirtákröpködnek föl többé-kevésbé danoló hangokat adva, mely mozzanat némi kapadozásoknak léssen okozója, hogy talán azok fürjek volnának, mert azokat nem mindenki ösmeri — sőt célvetések is történnek éppen emiatt, mely célzási irányokból azonban nagy jézusmáriázások hallhatók s a riskák és poroszkák (melyek eke előtt huzakodnak), felette gyanakvó tekinteteket vetnek gerincztől való irányokba és a fülüket hegyezik. . . A perspektivát folytatólaz mindenütt amaz alakok népesítik és tapasztalni lehet, hogy azok tiróli stilusban öltözték, kajla tollazat s zergeszakállal eszményített kalapot hordván fejükön és nagyon kár, hogy fényképészek most jelen nincsenek. . . A délczeg alakok körül kutyáknak minősíthető négy lábú különlegességek haladnak határozatlan irányokba és igen fürgek; változatosabb séta okából egyébként ugyanezek néha a lábak között is veszik méla haladásukat, emigyen némi bottlásokat okozván orriránt való irányzatokba, mit a lábna hirtelen való rugékony mozdulata szokott követni, t. i. a csizmaszár vagy kamáslitulajdonos részéről és mely alkalommal ebszólások jönnek létre, mit hallani nem kellemes. — Ámbár a nap már jól fönt

van, de azért még mindig folyik a népesedési mozgalom: érkeznek ugyanis a segédcapatok a kukoriczások blokádjához. Egyesek erősen járnak-kelnek, nagyobbbrészt azonban a toronyirányába való agárversenyészet kellemetességeinek adnak inkább előnyt — valószínűleg világrekordok elérésére törekedvén; csak csodálatos az emellett, hogy egynek se marad ki a nyelve a szájból! Hanem a »Lordok« és »Hektorok«-nak annál tulságosabban, noha nagyobbbrészt a kezdet nehézségeivel küzdve (minthogy erős spárgával a csizmaszárhoz erősítvék), egyelőre csak a felröppenő pityrek tanulmányozásának szentelhetnek hangulatosabb pillanatokot, szolidabb iramodásokkal adván jelét ugyanis nem közönséges érdeklődésüknek s ama kétségkívül tág határokat igénylő talentumnak, melyet a perczenként 200 kilométer kezdősebességben kulmináló nyargalászat, mint fürge mozgási képesség, magában rejt — a bizonyos számú lóerőkről nem is szólva, melyek az iramodások révén a zsinég másik végének nem egészen független voltánál fogva ténylegessé válnak, minek méltánylásául egyébiránt a lábna már említett ismétlen való gyors mozdulatai szoktak következni. Mindezen kevésbbé gyengéd, de annál hangosabb kitérések azonban mind csak az introdukció jellegével bírnak; az igazi »haddelhadd« még csak ezután következik — még pedig mindjárt. Ugyanis a távolban egy nagy kölestábla vérmes reményekre jogosítja kövér fürjek iránt a csapongó vadász fantáziát és nagy menések irányittatnak arrafelé. Ott különben ugarföldeknek is vagyon elterülése és ekék haladnak rajta a szántás miatt, mi változatos ordítózások közt történik lovaknak hajtása okából. Hanem a hangzatos »hü«-ket és »hó«-kat csakhamar felváltja a szenzáció morajlása sebtiben fustélyoknak töltések, állván a kaliberek lóirányba való irányzatokban igen biztatón és gyanús csettenések is történnek eközben, mit szapora lórugdosások követnek a döbbenet miatt. Azonban egy kis fürj a barázdából föltrepl, mire léssen nagy kapadozás; míg parasztiaknál gyors hasravágódások esnek emiatt. Am a veszély — illetve a pitypalatty békében elvonul, míg a fegyveres invázió tova halad eközben (és háladalok énekeltetnek s keresztek vetődnek titokban emitt). Mondatik azonban a közmondásban, hogy a »veszedelem nem jár egyedül« — és valóban most is úgy esik. Egy süldő vágja ki magát ugyanis a kölesből — persze hirtelen, — mire a Bernard, Kohn és Schtern damaszkoknak lesz nagy ropogtatása és támad nagy por a nyúl körül. De történik még egyéb mozzanat is, mely látványosságának szép és érdekes, értve a lóállatok nagy futékonyosságának ekéstől való fürge mozgalmait. És hogy elnyeli őket a tulsó határ ködös távola sietve, esnek nagy káromkodások hátrahagyott mérges alanyoknál, mit puskásnak, Schwartz Bertholdnak hallani nem kellemes a felettébbvaló szidások miatta. — Tényeket összevetve azonban tagadhatatlannak tűnik fel, sőt tisztára nyilvánvalóvá leszen ahandicapoknak végbemenése. Ugyanis a nyúl elszaladt, ló elszaladt, eke elszaladt, borona elszaladt, sőt többen a kutyabransból is elszaladának és elszaladtak volna, ha ugyanis a spárga másik végének tehermentetlenségé a

társas kirándulás czélatából szempontiasabbnak bizonyul. Hanem azért a mi a látványosságot illeti, emígyen is felettebb szórakoztató az, sőt meglepőnek lehet mondani; de ám a füle is igen érdekfeszítő és hegyező hatásúak ama hangzatok, melyek a nyúl nyomában kelednek tanulmányos vizslák ajkain. »Röf-röf«, »nyif-nyaf« — hallatszanak ugyanis az ellenpontozatlan csicsérgések kukoriczások vadonából, mit káromkodás nélkül kiáltni nem lehet és nagy sipolások is történnek újmódi »torpédó-sípokkal« csalogatásnak okából. Mindez azonban eredményre nem vezet. Csak majd valami egy óra múlva (zóna időben) érhet a nyomukba ám legfeljebb a lovasított fantázia, — de »ők« nem közelednek — *kilátásoknak* miatta, amit különben rossz néven venni tőlük nem lehet — élvén igen bölcsen ama régi elvvel:

»Ha ütnek szaladj,
Ha kínálnak vedd el.« . . .

* * *

Augusztus havában már nagyot változik a természet képe a mezők tájain. Az erdőben még egy levél se hull le s minden üde zöld; míg idekint valami fonnyasztó lehelet párája ül már a növényzeten s vesztetni kezdi mosolygó színeit fű, fa, virág. Széles, sápadt terjengések futják be a szemhatár szabadját. A letarolt mezők kifakult szívei azok. Ahol csak az imént még kalásztengert, égő pipacsokat, kéklő szarkalábat ringatott a szellő, most sárga tarló nyújtózkodik helyén, csak valami apró kék s sárga tarlóvirág kúszik az aszatos fű között törpe ivadékként, melyben megakad a fű lába mikor szalad. De a kihűllott érett szemért eljön más madárság is a nagy sárgaságra, a hol tücsöknek, bogárnak is nagy tenyészte vagyona meleg verőfényben. *Vadgalamb, seregély, csóka, varjú* vág le a határra s itt-ott egy-egy *vassvarjú* (Coracias garulla) is búsul a képék, boglyák tetején, úgy véve ki magát tetszetős, papagályszerű tollával, mintha valami odátűzött jáspis-kárbunkulus volna, mely kék és zöld fényt sugárzik ki magából, ha rálibben a téveteget napsugár. Még illatárt lenget a szél s zöld lomb integet, ingatag fűvek hajladoznak felénk a fuvalomban, de azért ott leng már a levegőben valami parány abból a lombkapkodó, virághervasztó hatalomból, melynek az érintése oly korán elűzi a *golyát* a semjék partjáról tengereken túlvaló világokba, a hol a béka is egészen más: *teknőt* hord a hátán, mintha valami köztisztasági vállalkozó volna. Megy a *hegyi-fecske* (Cypselus apus) is melegebb tanyát keresni, a *kakukkot*, *sárgarigót* is elviszi e hóban már a vágya, avagy talán az őstöne tőlünk olyan lakóhelyre, ahol a *subát* még hírből sem ismerik az emberek; de kotródni kezd a vizslarontó *harismadár* is a lusta szárnyain, csak a kövére marad meg szeptemberi magnak: *fürjek királyának*, hogy vezesse őket (?), mikor majd azok is mennek. — Hiába, fogyni kezd már a természet életereje s megérzik azt a kényesebb, idegesebb tollasok, habár még az ember nem is. Épp azért némely madárság — a mely nem *vedlett* korábban — siet most már felváltani a nyári ruháját téli gúnyával. Hanem azért a »gyászmez« daczára a szerelemnek is vannak még szép napjai, apró lovagjai — kicsi szívükben nagy szerelemmel, mely immár *harmadszor* hajtja ki virágait: *czinkék, verebek* ugyanis harmadszor költenek. — Hogy csakugyan van már a levegőben valami, az sejt-hető abból az izgalomból, mely a költőzködő madaraknál máris nyilvánul. A madárság ugyanis egyre sokasodik, jön s megy a tavakon, sőt némelyik falkázi kezd; itt-ott már a *hibicz* is csapattól rebben. Pedig még jó távol van az igazi búcsuzkodás ideje. Egyébiránt a mostani jövés-menésük csak afféle kőszá járáskelés számba menő, egészen lokális jellegű mozgalom még. Hanem a

kacsák már nagyon benne vannak a csavargó »hangulat«-ban s izgatott mozgalmak valóban afféle »előkészítő tanfolyam« jellegével bírnak már, amely bevezetését képezi az igazi nagy (őszi) hurczolkodásnak. Erre mutat *szabályos húzásuk* is különben, mely már a *délutáni órákban* kezdetét veszi s belenyúl az esti szürkületbe. És mozgalmak napról-napra mind élénkebbek lesznek — általában a *vízimadaraknak* — s mindig több és több élvezet jut ki e réven a vadásznak. Általában az augusztusi vízivadászatok a madáretel változatossága s mozgalmainak szaporasága folytán talán a legélvezetesebbek és egy-szersmind leghálásabbak is. Szüntelenül kielégítést nyer a szenvedélyünk, a szemünk, sőt még a fülünk is. Nem kell óráig várni, mert folyton jön valami — és a puskaropogás alig szünetel. Most ez jön, most az jön,

hogy alig győzzük fizikai erővel a szakadatlan ténykedést s kifárad a szemünk a folyton váltakozó mozzanatok szemmelartásában. Gémeik, kacsák, sneffek váltakoznak az élő figurákkal telihintett csillámenger légkörében, melynek staffázsa a remek kék égbolt, mely mint átlátszó üvegfedő veszi körül a fényben úszó tájat. A leáldozó nap aranyos visszfénye olykor rávetődik egy kócsag vagy sirály szárnyaira és meg-megragyog egy pillanatra fehér, hőtiszta tolluk, a mikor keresztvezik ezt a ragyogó kékséget, vagy mikor lecsapnak a vízirózsás tóra. Lassanként aztán halványosság fogja be a lenyugvó naptól pirosra színesített ég rónáját s átmegy a színe valami sárga bágyadtságba, majd a sötétség fátyola terül a vizek fölé s csak a lövések föl-föllobbanó lángja piroslik. Még lehet ugyan hallani a kacsák szárnyainak suhogó nesztét, gémeik, bakcsók vakantásait, egy-egy sápolást is, de látni nem lehet egyebet egy-egy tovasuhanó homályos árnyal vagy foltnál, míg végre ez az árny is, folt is sötétségbe megy át. Sötét lesz minden. Hanem a kelő hold csak-hamar méla fényt vet a tájra és sugárai vastag vékony törnek meg a nyugodt, tükörsíma víz színén. Távolból apróbb-nagyobb ezüsfoltokként belevillannak a szembe a kicsi tavak, füvetlen semjékek és szíkek vizei; a nyárfák feketélő csoportjait is kivesszi a szem és az apró tanyaházak kifehérlenek a környezetből, megvilágítva a telihold ezüstös sugáraitól. Még lehet látni egy-egy elkésett kacsát, amint röpülése közben megcsillag a tolla, de aztán az utolsó is elnyeli a sötétség. Eltűnik minden élő, elhallgat minden nesz, minden zajnak, mozzanatok vége, csak a békák ümmögének-hümmögének néha egyet-egyet, de az is olyan álmosan hallik, mintha valóban álomközben követnék el a zöldnadragosok. Hajnaltájt aztán az első bakcsó ébresztő szavával új élet, új mozgalom támad a vizeken és a *koránkelő* vadász egész teljében élvezheti a hajnali húzás páratlan gyönyöreit, kivált ha a »vadjárás« legalkalmasabb pontját ki tudta választani céljaira. Csak egy rossz oldala van a tavasz- és nyár-esti, valamint a bajnali vízeleknek: a *szúnyogok*, melyek oly sok keserűséget vegyítenek édes örömei közé halásznak, vadásznak, amiért aztán annyiszor el is átkozták még a »magjokat« is nekik. És én is csak azt mondom — a jó Isten panaszkép ne vegye — »de bármint forgatjuk is az eredendő igazságok könyvét, a nagy bibliát, semmi módon rá nem jövünk, hogy ezek ugyan miért teremtődtek?! Hisz nem lehet mondani, hogy a muzsikájuk nem volna szép, mert azt szépnek lehet mondani, de fiatal korunkban borbély keze alá kellene adni valamennyit, aki kitorulnak a fogaikat.« — Tényleg nincs a vízen járó embernek nagyobb ellensége a szúnyogoknál; viszont halászkunyhóban csillagos ég alatt, kotóillat légkörében kicsoda édesded alvások esnének a szúnyoghad altató muzsikája mellett, ha hangulatrontó, sőt a menyéi just nagyon is kockázatosssá tévő zsolozsmák zengedezésére indító szipolyozásaiktól menten tudna maradni az ember, szóval, ha a gyalázatos fullánkjaikat vagy fogaikat — vagy tudom is én mit — nem fennék ránk örökösen, mely a szép danolás mellett csak olyanforma fölösleges szívesség tőlük, mint mikor a borbély a foggal együtt egy darab nyelvet is kiránt. — Szúnyogról levén szó, mint elég sajátságos körülményt kell felemlítenem, hogy hazánk némely vidékein nem csak a hajnali és esti kacsaeseket, de a *délutáni foglyászatokat* is majdnem lehetetlenné teszik a szúnyogok. Van aztán még egy kellemetlen apró bogárfajzat (melyet *muszka-légynek* vagy *muszinczának* nevez a nép) a mely szintén sok bosszúságot és kellemetlenséget okoz a vadásznak, ha sok van belőle, minthogy némely években sokkal tömegesebben szokott fellépni, mint rendesen. Bár ugyan ennek a csipése nem olyan égető, mint a másik köpölyöző és sröpfőző hadé, de az az átkozott szokása van, hogy erőnek-erejével az orrába, fülébe, szájába kívánczik bújni az embernek és pedig minél tömegesebben, úgy, hogy néha csak egy-egy vers futással lehet menekülni tolokodó rajaik elől. — Különben a muszinczák ellen még csak lehet védekezni, ha ugyanis *petróleumba* mártott tollakkal körülzúrdeli a kalapját az ember, hanem a szúnyogokkal szemben már alig találhatni valami hatásosabb árkanum triplicatumot. Létezik ugyan valami szúnyogpomádé-féle ellenszerök, de ehhez nagyon ritkán lehet hozzájutni, aztán a neve is hol ez, hol az, ahogy a patyikusnak eszébe jut; tehát *névszerint* még keresni se lehet. — Említett rovarokon kívül még egy alkalmatlan állat van, a mely különösen a vízbe mázskáló vizsláknak okoz sok kellemetlenséget s ez a *Kneip* pater által sokszorosan elátkozott *piócza*. Ennél, ha netán valamely alkalommal dolga akad vele a vadásznak, legpraktikusabb a felrakodott szipolyozókat az *égő szivar tüzével érinteni*, hogy azonnal lepergjenek. Éppen a pióczákra való tekintettel is egyrészt sohasé ajánlatos nedves helyeken *pantallóban* vadászni, mert még a *zöld béka* is igen könnyen felmászik és nem kis ijedelemnek lesz okozója; aki pedig rétbén, mocsáros helyen vigyázatlanul a fübe pihenésre dőlven, előbb nem nézi meg hová, mire fekszik,

megeshetik vele az a história, hogy a hátaközepe alatt megmozduló egyik avagy rétesre csavarodott kigyó akkora hirtelenvaló rekordugráásra serkenti, minőt még a világ legjobb ugró akrobatája sem cselekedett meg a maga jókedvéből . . .

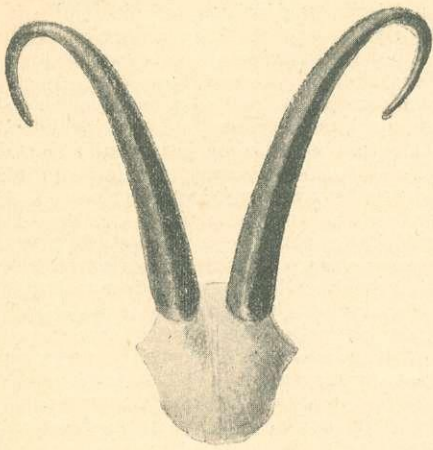
Visszatérve a kacsalesekre — gyakran előfordul, hogy a legszorgalmasabb s legjobb orrú vizsla daczára is sok lelőtt vadunk élvész a gazokban kivált esteli lesek alkalmával, de vizsla nélkül fényes nappal is megtalálhatlan nem egyszer a lelőtt kacsá és sneff. Hanem van a nádasoknak egy kitünő apportörje, mely a legjobb orrú vizslán is túltesz, épp azért akaratlanul is segítségére lehet vadja feltalálásánál a türelmes vadásznak — s ez a *fehérfejű bagolyhéja* (*Circus aeruginosus*). Ennek a madárnak ugyanis az a szokása van, hogy a lövésekre bárholnan *előjön s megközelíti* a vadász leshelyét — természetesen azon alattomos utógondolat által vezetve, hogy a lelőtt vadat elorozhassa. De azt is jól látszik tudni emellett, hogy a leshelyek körül mindig akad pecsenyéje megsebzett, de esetleg meg nem talált prédákból; miért is amint elhagyja a puskás leshelyét, csakhamar ott terem a közelvidék valamennyi effajta élősdiye s apróra kikeresik a leshely körületét. Ha már most a vadász leshelyén csöndesen marad s háborítlanul hagyja a szárnyas apportörökét fűrtetni — tapasztalni fogja, hogy azok egyik elveszett vadját a másik után fedezik fel nagy pontossággal s legtöbbszörre mindjárt kopasztani is kezdik vagy elcipelni igyekeznek. Egy lövés aztán elriasztja a bandát; a lövész pedig felszedheti a jólmegjegyzett helyekről elveszettnek hitt prédáit.

* * *

E hóban már teljes számban beköszöntenek a *sárszalónkák* s ezekkel együtt a többi hosszú orrú delikát nemzetségek minden fajai, igen változatos és kedves szórakozást nyújtván a szenvedélyes sneffvadászoknak, kik a szalonkalóvést minden más löspornak fölibe helyezik. És e hóban okszerűbb is a vízivadászatra fektetni a fősúlyt, mint a még nagyobb részét fejletlen, kifestetlen foglyok lövöldözésében keresni szórakozást. A falkákba csavarodott *meddő-foglyok* (és fölös *kakasok*), valamint a korai *erős falkák* (ha vannak) azonban minden tekintet nélkül bátran vizsgálhatók. Különösen igyekezni kell az oly csapatokat minél gyakrabban felkeresni, a melyek *erdőkbe* vették magukat, mert most még jól kitartanak a vizsla előtt, miért is könnyebben kaphatók lövésre, mint szeptemberben már, amidőn teljesen megerősödvén, egyszersmind egyre rebbenősebbek is lesznek, de a praktikájok is nagyobb és a fák között olyan ügyesen repülnek tova, hogy biztos lövést tenni rájuk absolute lehetetlen, vagy legalább is ritkán nyílik arra alkalom. Természetesen, ha fiatal vizslák *bevezetéséről* van szó, felkeresi az ember a gyengébb egyedekből álló fogolycsapatokat is (de sohasem az erdőben), azonban a felrebbenő félcserkés falkákat lövés nélkül bocsájtja tova és csakis az arravalókat lövi. Azt, hogy a felrebbenő szűz csapatokból mindjárt az első intrádára az *öregket kell kilőni* (!), csakis valami »dög vadász« találhatta ki bizonyára, mert ha ezen — némely vadászoknál »kunszt« számba menő — hóbort esetleg igen gyöngé egyedekből álló falkáknál alkalmaztatik, a védekezésben még kevésbé praktikus csirkék nagyobb része a ragadozók prédájává válik, vagy szétszóródva elkallódnak. A fűrjeket illetőleg ott, hol elegendő számú előfordulásuk folytán a rendes vizsgálzat aktuális tárgyát képezhetik, e hóban van a vadászatoknak a főszezonja, kivált e hó második felében, legfőképp pedig az utolsó 8—10 napban, a mikor *húzni* kezdenek s tart a fűrj vadászat (a déli megyékben) körülbelül szeptember 8—10-ig, vagyis a nagy trallárum befejeztéig, mely időn túl már csak elvétve, vagy legalább is nagyon kevés akad belőlük. Az ország északi, nyugati és keleti megyéiben azonban a tartózkodás huzamossága tekintetében különbségek lehetnek s lehet az hosszabb időtartamú is, de a tapasztalás azt bizonyítja, hogy az ily tartózkodási zónák alatt *mindig* csak *ceskély* mennyiségben fordul elő e kedves húsú kis szárnyas. Hasonló lefolyású s majdnem ugyanazon időtartamú húzása van az Altöldön a *gerliczének*. Ennek a takarodása is e hóban veszi kezdetét (eltekintve a korábbi kezdetleges előmozgalomtól) és Szent Istvánig napról-napra élénkül s e nap körül többnyire már helyben van a grójuk is. Húzásuk innét kezdve 8—10 napon át állandó s egyforma menetét megtartja; majd fogyatkozás áll be, de utómozgalmuk jól benyúlik a szeptemberbe is. Ott tehát, a hol húzásuk idejében tömeges és tartós előfordulásuk van a gerliczének, igen kedves apró vadászszórakozásra adnak alkalmat a *hajnali* és *délutáni* húzásaik, de fűrjezés közben is gyakran tehetni lövést a kukoriczásokból föltreplülő egyes vagy csapatos gerliczékre. Nagy meleggél a délidőt és kora délutáni órákat a mezőkön szétszórva levő remizek, vagy más fás helyek hűvös lombjai közt hűselve szokták tölteni e sebes röptű madarak;

azért tehát ez időben cserkészve vadászhatni rájuk, ami így idény elején igen jó gyakorlatra nyújt alkalmat a röptében való lövésben. Oly helyeken, a hol fölös számban van *haris*, most van a legfőbb ideje vadászatuknak; hanem valami kiváló vizslát nem igen ajánlatos az ily vadászatoknál alkalmazni, a bevezetés alatt állókra meg éppen veszedelmes a harisozás, mert nagyon hamar megtanul a vizsla az állásból *beugrani* a felrepülő vonakodó állatra. E hó 15-étől kezdve a *nyúllal* együtt a *túzok* is vadászható, még pedig *vizslával*. Ugyanis az augusztus egyedüli időszaka az évnék, amidőn a túzok vizslával is vadászható, minthogy ezidőtájt a túzokok a lábón álló nagy tábla zabokba veszik magukat, vagy a tökinás kukoriczásokban hűsölnek s fényes nappal kevesebbet legelnek kint a napsütötte síkokon. — Vadászati törvényeink értelmében ugyan e hó 15-étől kezdve a *nyúl* is lőhető, de tekintettel azon körülményre, hogy augusztus sőt szeptember folyamán is a nőstény nyúllak nagyobb része még magzatát hordja vagy szoptatós: a vadásziassabb elvekkel össze nem egyeztethető már most a nyulaknak derüre-borúrá való lövöldözése, legfeljebb ha egy-egy *felismert* süldőcskét reszkíroz meg hébe-hóba (talán a feleség kedvéért, vagy a konyhai újdonság érdekének a szempontjából) a korrekt vadász; vén nőstény nyulat löni e hóban azonban szinte barbárizmus számba megy. Az *igazi nyúlvadászat* ideje az *október*; mert az értelmes vadász még *szeptember folytán is kiméli vadját*. A *hideg ősz* beálltával kezdetét veszik a társas hajkurászások eszemiszommal és néha pagátfogással garnírozott mulatsága, melyek a mennyire nem tulságosan vadásziassak, épp annyira »egészségesek« és mellözhetetlenek némelyeknek a gasztronómia szempontjából. Az igazi nemes szenvedély azonban az efféle eszemiszom vadászatokban kevés gyönyörűséget talál — és hogy a multban se talált, ez abból is következtethető, hogy a puskaforgató népi ideális istennője, a karcsu *Diana*, sehol sincs mint *testés* dáma megörökítve. Augusztus 15-étől kezdve még a szezon-vadák sorába lép a *császármadár és fázán* (!). Utóbbi vadnál természetesen még legfeljebb csak a kóbor kakasokról lehet szó, vagy a melyek kint a határon kerülnek elő. A fiazánok még nagyobb részét annyira fejletlenek, hogy szinte vétek rájuk löni; de azt hiszem kevés vadász is akad olyan, ki félcserkés fázánjainak az elpuskázásában gyönyörűségét lelje. Ugyis megteszik azt a »jó szomszédok« helyette is! Oly vadászterületeken, ahol a *fogoly és fázán* hiányzik, a bevezetés alatt álló vizslákat esetleg a *császármadarakon* lehet némileg gyakorolni, a mennyiben még most kevésbé rebbenősek levén, a vizslát többnyire »állás«-hoz engedik jutni; csak ha gyakoribb háborgatás után *fákra* kezdenek menekülni, kell, sőt okvetlen szükséges is, telhagyni velök, nehogy a fiatal vizsla állás helyett ugatással kezdje jelezni a fán kutyorgó madarakat s végül még a foglyokat is muzsikaszóval markirozza. Oly vidékeken, ahol az *erdei szalonka* költésre letelepedett s a fiatalokat löni szokták, idejében utána kell nézni a serdülő fészekaljoknak, mert e hó elején — habár kistestűek is még a fiatalok, de már kifestett tollazatot nyernek és repülnek és csakhamar hűvösebb vidékekre el is vonulnak. Most van a legfőbb ideje az *örvös és kék vadgalamb* vadászatának is, mert még kevésbé nyugtalanok és hűvösölés végett nagy csapatokban szállják meg az erdők némely részeit, a ligeteket s erdők széleit. — A *fő-, däm- és özvad* e hóban már kellő kondiczióban van; *vadászatuk is szezonszerű*; a *szarvast* illetőleg azonban most még inkább csak a számfeletti *gyengébb bikákra* szoktak cserkészni — eltekintve a zárt vadasaktól. — A *zergevadászat* is kezdetét veszi, illetve *veheti*, a

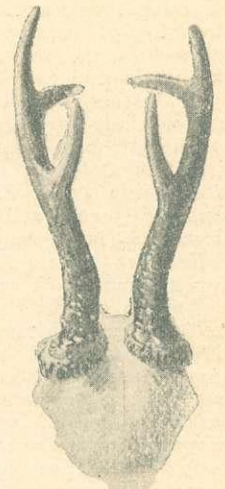

vadászati törvények fel-szabadító paragrafusá-hoz képest, de kevesen élnek még e szabadalommal. A *dámvad* vadászata azonban folytatólagos. Most van ugyanis a legjobb kondícióban ez a vad is; — ott pedig, ahol csak az *őzbak* képezi az elit-jét a pagonyok vadjainak, *csalsíp* segítségével e hó első felében még eredményesen lehet folytatni rá a vadászatot, a mennyiben folytonos üzekeedésben levén, még mindig »be-ugrik« a csalsípra. Ezenkívül még cserkészve és lesből is löhető.

2 A vad tartózkodási helye. A vad még a nagyobb hábor-gatásoktól ment lévén, tartózkodási helyében inkább az erdőnek, pagonyoknak (szóval tenyészhelyének) a mezőkre, berkekre (esetleg rétekre) dűlő részeiben (vagyis a határokon) koncent-rál, honnét éjente a kulturföldekre vált ki élelemkeresés végett és különösen a még lábonálló érett vetésben sok kárt tesz, leg-főbbként pedig a *szarvas* és *sörtevad*, mely utóbbi a kukori-czásokban szokott leginkább gazdálkodni; míg a *szarvas* inkább a vetésekben okoz kárt járásai és heveredéseivel, — és a *medve* se szívesen látott viziteket tesz még a hegyi kiscgazdálkodások le nem takarított terményei rovására. Az *apróvad*, a *császár-madarat* kivéve, mely az erdei bozótost és kivált (nagy meleg-ben) a patakmenti bozótosokat bújja, mind ki a mezőkre húzó-dik. Természetesen száraz, forró nyárban arra a tájára vonul a mezőségnek a vad legnagyobb része, a hol valami vizet talál-hat, különösen a *fűrj*, *fogoly* és *haris*, mert víz nélkül el nem lehet. A *fácánra* ugyanez áll. Általában a meleg elől minden síkon tartózkodó kisvad természetesen elvonulni igyekezővén, nagy forróságokban árnyasabb helyekre veszik magukat s a rövid, ritka növényzetben egyáltalában meg nem maradnak. Ilyenkor restek és úgyszólván mozdulatlanok és annyira eltik-kadnak, hogy fel sem lehet őket egykönnyen verni. Bujnának minden giz-gaz mellé; a *fűrj* még egy maroknyi fű alatt is meglapul előttünk, vagy a rendekben heverő köleses és zabok alá búvik be, ahol akár kézzel is megfogható s annyira tartósan megül helyén, hogy szinte rágázol az ember, míg elszánja magát a kirebberésre. A *fogoly* majdnem hasonló magaviseletet tanú-sít. Nagy meleggel a kukoriczásokban a töklevelek alatt hűsölve, vagy remizek hűvösebe s egyéb, a mezőkön található árnyas sűrűségbe elvonulva, alig mozdulnak s csak némi fáradsággal zavarhatók föl. Általában forróságban minden vad mozdulatlan. Ellenben kora reggel s az alkonyati órákban annál mozgékonyab-bak s nappali fedett búvóhelyeiket elhagyják. Minél magasabb azonban a napi hőfok tartam, annál később vonul ki a vad a nyíltabb helyekre táplálkozás végett, bár tényleg midőn a nap ferde állást kezd felvenni, vagyis közel a horizonthoz kerül, akkor már a vadak legnagyobb részét mozgásban vannak s minél inkább hanyatlik a nap, annál élénkebbek lesznek. — Természetesen a déli órákban egyáltalában nem található a tarlókon vad; ilyenkor a kukoriczásokba, magasfűvű, hűvös kaszálókba, krumplikba, nád-gazos helyekre, kevésbé a herések és gazos burgundiásokba veszik magukat, mely helyekről csak 4—5 óra tájban (ha szél kerekedik akkor valamivel előbb) kezdik meg kivonulásukat a tarlókra, általában a nyíltabb helyekre, hol élelmüket szerzik. Specziel a *fűrj*ket illetőleg, e kedves kis szárnyas főleg a *búza* és *kölestarlókat* szereti, ellenben *rozs* és *zabtarlón* — noha a lábán álló zabot özőnével bújja — egyáltalában nem található. Szereti még a csenevész, ritkás, de itt-ott sűrűgazos muharokat, valamint a kenderföldeket; az igen sűrű és magas tenyészetet azonban nem kedveli, mert az ilye-nekben nem futhat, nem mozoghat élénk természetének meg-felelőleg. Épp azért a magas, sűrű herésekben sem igen szeret tartózkodni, de annál inkább a nagyon gazos buzatarlákon és a kukoriczások közeli ritkás, ligetes luczernás pásztabban, kivált hűvösebb időben. Persze estenden legnagyobb részét szár-nyon, lábán a búzatarlókra vonulnak. — Ahol kevés a *fűrj*nek való hely, mindenütt található őket — kivált *fűrjhúzás* idején — ahol csak egy kis fedett hely kínálkozik is szá-mukra, így nem ritkán gazos árokpartokon is pompásan vizs-lászatni rájuk. — A *fácánok* e hóban már legnagyobb részét

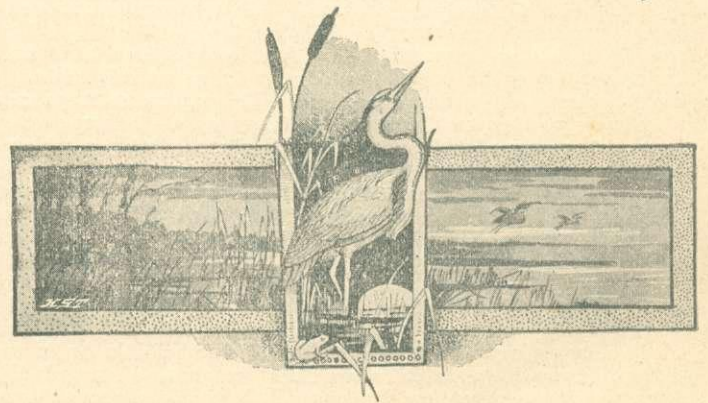
a mezőkön ütik fel tanyájukat, kuko-riczásokban, rétek és herésekben töltve a nap melegebb részét. — A *vad-galamb*-félék a hűvös erdőszéleket keresik s bizonyos helyekre inni járnak. — *Szélkiáltók*, *fütyülősneffek* (*Totanus* fajok) és *galamb-sneffek* a vizek körüli tarlókra, legelőkre seregesen vagy kisebb csapatokban kiszállnak, az előb-biek bogarászás, az utóbbiak az érett gabnaszemek fölszedése végett. — A vizek szélén a fiatal (idej) mindennemű *gázló madarak* (sneffek stb.) elszórtan egyesével is mindenütt található; a *mórsneff* is már tömegestől keledezik s a sáros helyeken mindenfelé szerte-szóródik, sőt esős időben még a szántóföldek vizenyős, kopolyás helyein és nedves (ritkás) kukoriczásokból is néha csapatostól rebbenthető; a *nagy sárszalonka* azonban most is inkább a nedves rétek füves helyein lappang.

— A *nyúl* a kukoriczásokban, krumpliföldeken (inkább a magas, jó húst tartó krumplikban), muharban, herésekben és általában sűrűs helyeken lapul. A tarlók és szántásokra még nem igen fekszik ki, legfeljebb a vén nyúl; barázdákból se igen ugrathatni még nyulat; kubikokban, bokros helyeken azonban megvonul.

3. **Prakszis.** E hóban a hivatásos vadász legfőbb gond-ját a *fővad* szemeltartása képezi. Az erősebb vadászható sar-zavak tartózkodási helyeit, váltóit — illetve forgóit felkutatja, pontosan megállapítja s nagy fővadállomány mellett minden darabról (a jó agancsárokat értve) jegyzéket vezet. A melyek szem elől nem kerülnek, azoknak minőségét (gyöngébb, erősebb vagy kapitális voltát) a szorgalmasan kutatott nyomok segítségével iparkodik addig is tájékoztatól megállapítani, míg alkalom kerül magán az állaton tenni közvetlen megfigyeléseket. Egyéb teendőket illetőleg ugyanazok, mint az elmúlt hónapban. — A személyzet a lombtakarmány nyese, gyűjtése és kötegekbe való beállításán szorgalmasodik s azt szellős, száraz helyen helyezi el, esetleg raktározza az e célra szolgáló helyen. — A zárt vadásokban a szántók egy része bevendő bokros rozssal, repczével. Szóval e hóban már erősen hozzá kell fogni a vadá-szat ökonomiájának rendbehozása s üzemszerű keresztülvitelé-hez. Ez az egyik főteendő. A másik a vadászatra való előké-születek pontos keresztülvitel'e s végül a sohasem szünetelő vadóvás, vagyis a káros elemek pusztítása és távoltartása.

Lakatos Károly.

Apró közlemények.

Összenövesztett pillangók. A »Term. Tud. Közl.« márcziusi számában olvastam, hogy egy yankee tudós legújabbán lepkebábok összenövesztésével foglalkozik s e módon sikerült neki nyolcszárnyú példányokat produ-kálni. Dr. Horváth Jeromos tanárom buzdítására én is behatóbban kezdtem e tárggyal foglalkozni; különösen az *Aporia crataegi* bábjaira fordítottam figyelmemet, mert éppen akkor kezdtek bábozódni s könnyű szerrel juthattam hozzájuk. Körülbelül ötven darabot összenö-vesztettem a következő módon: A bábokról 1.—3 mm. darabon levágtam beretvéval a burkot s e sebzett felü-

leteket egymásra helyezve, körülöntöttem folyós paraffinnal. Nem sok reményt fűztem e kísérletekhez, de e csekély reményem is mindinkább fogyatkozott, mikor láttam, hogy a bábok vagy a sebzés következtében, vagy a fürkésző darazsak álczái miatt sorra pusztulnak. Végre is csak egy ép példányom maradt s ez folyó hó 24-én kikelt. Azaz, hogy csak az egyik kelt ki, mert a másik később bábozott be s így még nem volt kellő fejlett állapotban. A paraffint meglehetősen izgatottan, de mégis nagyon vigyázva leszedtem s láttam, hogy összenöttek. A kikelt lepke nyugtalan volt s félttem, hogy eltépi magát a báltól, tehát aetherrel megöltem. A kevésbé fejlett példányt kibontottam a bábruhából s e miatt szárnya nem fejlődhetett ki egyiknek sem. — Most a főgymnasiumi gyűjteményben őrizzük az összenövesztett pillangókat.

Taffner Vidor.

A táviradóról mint madárpusztító. Tisztelt szerkesztőség! Az 1896. év szeptember hó 29. Ujvidéken a jenőszigeti katonai lövölde táviró sodronyai alatt a földön egy holt éneklő rigó (Turdus musicus) találtam. A madár testén sehol sem volt seb látható, a mely halálát okozhatta volna. De homlokán a koponyacsont kissé be volt horpadva s a horpadás vérről volt befuttatva. Az egész seb hatalmas ütés jellegét viselte magán, miből azt következtettem, hogy a rigó éjjel nagy gyorsasággal nekirepült a sodronynak. Eleinte kétségesnek tűnt fel előttem ezen föltevés, de csakhamar alkalmam nyílt ennek lehetőségéről megbizonyosodni. Ugyanazon év november 3. este felé ugyanis, a mint éppen a fűzes mellett húzódozó töltesen sétálgattam, előttem egy fekete rigó (Turdus merula) nagy gyorsasággal repülve, nekiment a táviró sodronynak, mire megtántorodva a földre esett, de rögtön magához térve kábultságából, tova repült. A dolog úgy történhetett, hogy a madár, részint a már beállott homály, részint az erdő miatt, a mely közvetlenül a táviró-huzal mögött terült el, nem vette észre a sodronyt s így neki repült. Mult év őszén az ujvidéki főgymnáziumba a tanulók egy erdei szalonkát (Scolopax rusticola) hoztak az intézet szertárának ajándékozandók, melyet szintén a táviró-sodrony alatt találtak a földön. Ez bizonyára hasonlóképen a sodronyhoz ütődött, mit a körülmények is bizonyítanak. Ujabb bizonyíték, mennyire káros hatása van a mindinkább előrehaladó művelődésnek a madarakra.

Trischler Aladár.

Haltenyésztés a Délvidéken. Az állami haltenyésztési felügyelőség mind nagyobb gondot kezd fordítani a Délvidék haltenyésztésére. A multkor Szeged alatt a Tiszába küldött le a felügyelőség több százmillió halpetét, most pedig — mint nekünk írják — nagymennyiségű fogas-süllő petét küldött Nagykikinda tavaiban való kiköltetés céljából. A peték a napokban megérkeztek Nagykikindára, hol már el is helyezték őket a vasut melletti és a kaszárnya melletti tóban. A tavalyi költés jól sikerült, de miután később nem nagy gondot fordítottak rá, valószínűleg elpusztult.

A száj- és körömfájás átragadása az emberre. A „Magyar Gazdák“ lapjának egyik közelebbi számában a következő közlés foglaltatik: »Az állatok száj- és körömfájás betegsége ragadós az emberekre is, a mint azt egy hanoveri orvos saját betegeinél észlelte. — A betegség különösen gyermekeknél, kik száj- és körömfájás tehének hideg, nyers tejével táplálkoztak, lépett fel. A betegségnél a beteg nyelvén és ajkán fájdaimas hólyagos kiütések támadnak, melynek következtében a gyermek hiányosan táplálkozván, lesaványodik. — A tapasztalatok azt mutatták, hogy a betegség oly tehének tejének élvezete után lép fel legnagyobb mérvben, melyeknél a száj- és körömfájás-betegség még csak előcsirájában van, de teljes mérvben még nem fejlődött ki. — A betegségnek elejét veendő, az így inficziált tejet csakis erős felforralás után használjuk fel.

Irodalom. Lapunk jeles poéta munkatársát: *Kisteleki Edét* nem kell bemutatni közönségünknek. A legelőkelőbb irodalmi lapok és folyóiratok kiemelték régen az ő nevét a jobbak és kiválóbbak azon ritka sorából, akik igazi tehetséggel mondják el dalaikat és öntik sziveik forró érzelmeit énekekbe. — Most új könyvet adott ki. Az ujságíró asztalánál, ahol annyira igénybe van véve, írt egy erős drámai művet *Reporter* cím alatt és e költői beszélyben a jeles ujságíró tudását és élettapasztalatait segítségül vette a költő, a mint az ujságírói élet rendkívül érdekes és épp oly rendkívül nehéz küzdelmeit festi megkapó drámai és hű színekkel. — *Kisteleki Ede* költészetében határozott maszsziv klasszicitás van, de ezen az érző szívű poéta lírai melegsége ömlik el és ha Kisteleki költészetét iskolába illeszti a kritika, *Vajda János* iskolája az, amelynek ő kiváló talentumú hive. Nem a felületes színes rimbuborékok poétája, hanem a gondolat, a költői filozófia és erősebb érzések dalnoka. Jelen műve szép drámai verselés formájában van írva. Szegeden csinos fűzetben (mely az ismert Alföldi kiadó-czég: *Endrényi Imre* izlését dicséri) jelent meg. Ára 1 korona és ugyancsak nevezett kiadónál kapható.

Szerkesztői üzenetek.

Nansen, In Nacht und Eis című munkájának teljes és új példánya becserélhető szerkesztőségünkben egy szép ózagancscsal. **Gy. G.** úrnak. Az uhuknak lehet, sőt kell is vizet adni. Nemcsak hogy isznak a tálban eléjük tett vízből, de ha elég nagy a tál, szívesen meg is fürödnek benne forró nyári napokon.

A. L. erdész úrnak. Az agancsok és szarvak között van lényegesebb különbség is. *Méhely Lajos* kintűnő munkatársunk tollából legközelebb hozni fogunk egy ismertető cikket az agancsok fejlődéséről. Antilop-szarvakról is fogunk írni. Az agancsok értékének megállapítására nincsenek szabályok; kinek ahogyan tetszik az agancs és amennyit adna érte, annyit ér. Hogy mégis mit szokás ebben tekintetbe venni, arról írni fogunk legközelebb. Axis-szarvasokat tenyésztettek Németországban nyílt területeken.

B. S. dr. úrnak. Tengeri akvárium ez idő szerint még nincsen Budapesten. Fiumében gyűjtött állatait szívesen determináljuk. Kivánsága szerint hozni fogunk egy ismertető cikket a tengeri pókról, amely ugyan nem pók, hanem rák; latin neve: *Maja squinado*; Fiumében eszik.

Lapunk tisztelt előfizetőihez. Jelen számunk az utolsóelőttije lévén lapunk első évfolyamának, tisztelettel felkérjük eddigi előfizetőinket, hogy amennyiben lapunk irányát s célját, az állattani tudományok népszerűsítése s az ezzel karöltve járó foglalkozások (vadászat, halászat) fejlesztésére irányuló törekvéseinket méltánylásra s pártfogásra méltónak találják, előfizetésüket a II-ik (1898/9) évfolyamra még e hóban megújítani sziveskedjenek. — Előfizetési díj egy évre 3 frt. — Bekötési táblák az első évfolyamhoz kiadóhivatalunkban 1 forintjával rendelkezésre állnak. — Esetleg kérjük a bekötési táblák árát az előfizetési díjhoz mellékelve egyszerre beküldeni.

Telivér pedigrees-vizslák.

Angol Pointer, Angol Setter, Irish Setter, Gordon Setter, Szálkásszörű német, Símaszörű német, Griffon.

Kaphatók:

FÓNAGY JÓZSEF-NÉL
BUDAPEST,

— Károly-körút 5. szám. —

Kitűnően idomítva
200 frttól feljebb; kölykök 50 frt.

Ugyanott megrendelhető:

Fónagy Vizslaidomítása

..... című könyv 3 forintért.

A gyár alapítottát 1865-ben.

SKABA KÁROLY H.

Budapest, Váci-körút 33.

Ajánlja dúsan felszerelt raktárát kiváló gonddal készült mindennemű

kézimunka sörétes- és golyós

fegyvereinek, minden kaliberben.

Kaphatók még flóbert-fegyverek, revolverek és mindenféle vadászeszközök.

~ Nagy töltény- és löpor-raktár. ~

A Parádi üvegyár raftára Görög István

Budapest, Kossuth Eajos-u. 15.

Ajánl:

Hengerüvegeket, gyűjtőüvegeket,

mikroszkópi

tárgy- és fedőlemezeket stb.

Dús választék.

— Kitűnő minőségben. —

Ő cs. és kir. Fensége

JÓZSEF FŐHERCZEG

udvari szállítója,

Ő cs. és kir. Fensége

JÓZSEF ÁGOST FŐHERCZEG

kamarai szállítója

és

Ő kir. Fensége

FÜLÖP-SZÁSZ-COBURG-GOTHA

HERCZEG

szállítója.

Dr. LENDL ADOLF

műegyetemi magántanár, kép. középiskolai tanár, a m. nemz. múzeum volt tisztviselője, számos bel- és külf. egyesület tiszt., örök., választm. v. rendes tagja,

PRAEPARATORIUMA ÉS

TANSZERKÉSZITŐ INTÉZETE

BUDAPEST,

II. ker., Donáti-utca 7. sz.

Budapest, 1892: arany-érem.

Debreczen, 1894: elsőrendű állami érem.

Lepzig, 1894: díszoklevél.

Lemberg, 1894: elismerő oklevél.

Zenta, 1895: első arany-érem.

Moszkva, 1896: e. ezüst-érem.

Budapest millenniumi kiállítás 1896: 2 érem.

Lüdenscheid, 1897: ezüst-érem.

Brüsszel, 1897: arany-érem.

Legmagasabb és magas elismerések.

A Vallás- és Közoktatási, a Földmívelésügyi

Miniszteriumok és

Budapest Székes Főváros Tanácsának

ajánlásai.

**A Magy. Nemz. Museum és Európa
elsőrangú museumainak szállítója.**

KINGSEM

szab. készülék a
kerékpározás ta
nulására.

KAYSER-kerékpárok

valamint elsőrendű angol és amerikai kerékpárok jutányos árban és előnyös fizetési feltételek mellett kaphatók közvetlen a

— főraktárban —

Deményi és Angyalnál

Budapest, Andrassy-út 50.

A főváros egyedüli **kerékpár-iskolája**, ahol tanuló-készülékkel lehet tanulni.

Nagy javító-műhely. — Mindennemű alkatrészek. Árjegyzék ingyen.

URSITS „Cascara-Sagrada-bora“

a 3 szív védjeggyel.

Emésztési zavarok, aranyér, makaos székrekedés, idült gyomor- és bélbajok ellen legjobb a világon.

I üveg 4 korona.

Főraktár: „URSITS“ gyógyszerháza

Budapest, VIII., Rákóczy-tér.

Ugyanitt kapható a világ bármely lapjában hirdetett gyógyszerészetre vágó »különlegességre«.

A Magyar Asphalt

részvény-társaság

Budapest, Andrassy-út 30. sz.

Elvállal:

Asphaltburkolást,

szárazzáttételt.

Vidékre is szállít

asphalt-anyagot

legolcsóbban jótállás mellett.

Dr. LENDL ADOLF intézetében megrendelhetők:

Kohaut, A Magyarorsz. Madarak meghatározó könyve, 2 frt. — **Lakatos**, Természeti és Vadászképek, 2 frt. — **Lakatos**, Vadászhit, kötve 2 frt. — **Lakatos**, Vadászati és Madarászati Emlékeimből, 3 frt. — **Lakatos**, Magyarország nappali orvmadarai, 1:50 frt. — **Thanhoffer**, A Mikroszkóp és alkalmazása, 3:60 frt.

Iskolai könyvtáraknak számlára küldjük meg e műveket, másoknak utánvétellel vagy a pénz előleges beküldésére.

»A Természet« szerkesztősége és kiadóhivatala: Budapest, II., Donáti-utca 7. dr. Lendl Adolf intézete.

428.98. Nyomatott Markovits és Garainál, Budapest, Lázár-utca 13.